

Z p r á v a

komise pro síť vědeckých pracovišť psychologických v ČSSR.

1. Ú v o d

Ústřední hodnotou socialistické a komunistické společnosti je člověk. Blaho člověka se tu stává hlavním cílem společnosti. Péči o člověka se však nerozumí jen uspokojování materiálních a kulturních potřeb, jejím cílem je i všestranný rozvoj lidské osobnosti. Pro tento rozvoj stejně jako pro rozvoj materiální základny komunistické společnosti mají význam nejen ty vědy, které se zabývají přeměnou přírody na výrobní a spotřební prostředky, ale v rostoucí míře i ty vědy, které se zabývají společenským děním a také přímo člověkem. Mezi těmito vědami má stále důležitější roli vědecká psychologie. Řešení téměř všech závažnějších úkolů při budování komunistické společnosti a i sám život v komunistické společnosti předpokládá i hluboký vhled do zákonitostí lidské psychiky. Komunistický společenský řád bude výsledkem uvědomělé, na znalosti zákonů přírodního a společenského dění založené aktivity lidí. Tuto aktivitu je třeba plánovitě vyvolávat, organizovat a řídit. To by však bylo jen obtížně možné bez znalosti účinků podnětů, které tuto aktivitu vyvolávají a bez znalosti mechanismů, které se uplatňují při její regulaci. Není pochyby o tom, že náležité využití psychologických zákonitostí v oblasti výchovy, zdravotnictví, ve výrobní činnosti a v dopravě může významně přispět k zvýšení efektivnosti ve všech oborech lidské činnosti.

2. Nynější vědecká základna pro psychologii v ČSSR

Řešením vědeckých úkolů psychologických se zabývají začátkem roku 1963 tato pracoviště:

A) V ČSAV je to

1. Psychologické laboratorium SAV v Bratislavě celkem se 17 pracovníky, z toho s 5 vědeckými. Náplní tohoto pracoviště je základní výzkum experimentálního charakteru v oblasti obecné psychologie (psychologické otázky vnímání ve vztahu k učení) a v oblasti psychologie práce resp. inženýrské psychologie (psychologické otázky automatizace). Pracoviště je 80% své kapacity absorbováno řešením dílčích problémů komplexního úkolu státního plánu vědeckovýzkumných prací č. XIV;
2. Oddělení pedagogické psychologie Pedagogického ústavu J.A.Komenského ČSAV. Toto oddělení má 11 pracovníků, z toho 4 vědecké. Je zaměřeno na otázky procesu učení a celou svou kapacitou je absorbováno řešením dílčích problémů komplexního úkolu státního plánu vědeckovýzkumných prací č. XIV.

B) Na vysokých školách jsou to

1. Psychologický ústav filosofické fakulty University Karlovy v Praze, který má celkem 19 pracovníků, z toho 1 vědeckého, 16 odborných a 2 dělníky (tj. o 2 1/2 pracovníky pod systemizovaný stav. Ústav je převážně zaměřen na řešení základních otázek psychologie práce.
2. Katedra psychologie filosofické fakulty University Karlovy má 10 vědecko-pedagogických pracovníků (1 profesora, 3 docenty a 6 odborných asistentů). V souvislosti s mnohostrannými pedagogickými úkoly je zaměřeni vědecké práce různorodá; katedra řeší dílčí problémy v rámci státního plánu výzkumu.
3. Katedra psychologie filosofické fakulty University J.E.Purkyně v Brně má 6 vědecko-pedagogických pracovníků, 1 profesora a 4 odborné asistenty a 1 asistenta. Pracuje jednak na problematice pedagogické psychologie,

3. Zhodnocení dosavadní vědecké základny.

Hodnotíme-li dosavadní vědecké výsledky shora uvedených pracovišť, docházíme k těmto závěrům:

Psychologické laboratorium SAV dosáhlo mnohých dobrých výsledků, které přispěly k řešení některých naléhavých potřeb praxe ve výrobních závodech, dílem pak i k rozvoji psychologické vědy. Svým omezeným rozsahem a specializovaným zaměřením pracovníků je způsobilé rozvíjet úspěšně jedno odvětví psychologické vědy, t.j. tzv. psychologii práce, z té pak zejména psychologii inženýrskou, ze základních problémů obecné psychologie může řešit jen dílčí otázky. Materiálně trpí značným nedostatkem místností, tím je podvázána možnost lepšího vybavení přístrojového.

Oddělení pedagogické psychologie Pedagogického ústavu J.A.Komenského ČSAV věnuje celou svou kapacitu řešení dílčích problémů stěžejního úkolu XIV - 2 státního plánu výzkumu. V rámci ÚJAK zaměřuje se převážně na pedagogickou psychologii, v jejím rámci na psychologii učení i se zřetelem k problémům kybernetickým. Jeho kádrové složení je toho druhu, že jeho jádro by bylo s to v širším rámci řešit i úkoly genetické psychologie. U kateder vysokých škol se projevuje tematická roztržitost vyplývající z okolností, že odborná struktura kateder je určována na prvním místě jejich pedagogickými úkoly, které jsou mnohostranné; výuka totiž zahrnuje obecné otázky i aplikaci na tři odvětví t.j. psychologie práce, pedagogické psychologie a zdravotnické psychologie. Jen u Psychologického ústavu filosofické fakulty UK v Praze existuje jasné zaměření na otázku psychologie práce. Toto pracoviště je také přístrojově nejlépe vybaveným pracovištěm v ČSSR. Velké úsilí o zabezpečení materiální základny experimentální práce v psychologii vyvinula s částečným úspěchem katedra psychologie filosofické fakulty brněnské University.

V celku lze konstatovat, že je rozsah vědeckovýzkumné

práce v psychologii na vysokých školách prozatím zcela nedostatečný a ostře kontrastuje s požadavky praxe a se společenskou závažností psychologické problematiky.

Hlavním důsledkem vylíčeného stavu je skutečnost, že žádný z úseků psychologické vědy není důkladně a plánovitě rozpracováván, že se řeší problémy útržkovitě tak, jak to odpovídá nynějšímu rozvrstvení odborných a vědeckých pracovníků. Neexistuje psychologické pracoviště, které by soustavně pracovalo na základních problémech psychologie. Také nelze v blízké době očekávat, že by bylo možno počítat se zlepšením situace v síti psychologických pracovišť vysokých škol, poněvadž již nyní např. Psychologický ústav filosofické fakulty UK v Praze dosáhl z hlediska rozsahu jako ústav univerzitní krajních možností.

Jedno z hlavních zbraní rozvoje psychologické vědy u nás v současné době a tudíž i vědecké základy je omezený počet kvalifikovaných vysokoškolských pracovníků a odborníků. Základním zdrojem odborných pracovníků jsou absolventi jednooborového pětiletého studia psychologie na filosofických fakultách našich univerzit (Praha, Brno, Bratislava). První absolventi tohoto studijního směru v roce 1952. Počet absolventů na těchto fakultách byl v průměru posledních pěti let 15 absolventů ročně. Při narůstajících potřebách jednotlivých resortů (školařství, zdravotnictví, doprava, armáda) je tento počet naprosto nedostatečný a je hlavní překážkou v úměrném růstu vědecké základy. Bude proto nezbytně omezením zásahem vyššího patet nové přijímaných absolventů do úrovních ročníků, aby bylo možno uspokojit jak potřeby vědy tak i požadavky praxe. Neboť zvýšení počtu prakticky působících psychologů je podmínkou úspěšného převádění vědeckých výsledků psychologické vědy do praxe. Bez tohoto převodu stává se by psychologické vědy izolovaná od praxe a sdělná bez společenské funkce.

Neodvratky v počtu psychologických odborníků a ve vědeckovzdělávací základy vystupují narkotické při převládání stavu psychologů v MŠM a pobry v jiných ssmích sociálněvědního lábora

resp. i ve středních jako tento úbor. V ČSSR na vysokých školách, v ÚSV a v praxi působí asi 200 psychologů, z nichž ještě určitá část vykonává organizačně administrativní funkce, další pak rutinní práci v praxi v oblasti zdravotnické a jen asi jedna třetina práci pedagogicko-vědeckou; z toho se jen výše uvedeným zabývá okolo 30 pracovníků. V SSSR působí asi 3.000 vysokoškolsky vzdělaných psychologů, v Polsku asi 1.800, v USA cca 10.000, v Německu 300, ve Velké Británii asi 3.000. Pokud jde o zaměstnání ústavů psychologické, má je Polsko Akademie věd, Rumunské akademie věd, Maďarské akademie věd. V ČSSR je v rámci Pedagogické akademie věd celkem 15 laboratorů, asi na 150 pracovníků. Důležitá je, že ve všech těchto státech je i náležitě vědecké záležitosti reprezentovány resortními výzkumnými psychologickými ústavy nebo ústavů na potřeby příslušnosti kádrů národního hospodářství nebo kultury. Vytváření takového systému bude další nezbytnou etapou budování síle psychologické výzkumné v ČSSR.

1. Úvodní závěry pro určení síle psychologických

základních pracovišť

3. Z důvodů výkonných a rozvoje psychologické vědy je naprosto nezbytné zachovat všechny stávající katedry psychologie resp. psychologie a pedagogiky na filosofických fakultách univerzit. Jejich vědecká úroveň bude prozatím dána její malou počtu těchto kateder především jejich pedagogickým členem známé stávající se všemi vědy psychologické vědy. Po zvýšení počtu členů kateder bude třeba podporovat specializovanější vědecké zaměření. Pro nejbližší dobu bude nutné počítat s tím, že dosavadní složka členů kateder bude tvořit kolektivní řešení škol, agitační a poradenské práci individuálních osob; katedry vykonávají práci v rámci specializací, t.j. psychologie pedagogické, klinické, a psychologické práce a v současně době mají pro své specializace k dispozici 2 pracovníky.

2. Jeví se účelným ponechat univerzitní psychologický ústav v Bratislavě.
3. V zájmu posílení experimentální psychologie práce v souvislosti s automatizací výroby i základního výzkumu v obecné psychologii je třeba rozvíjet i kádrově posilovat Psychologické laboratorium SAV tak, aby do r. 1970 se stalo ústavem a mělo cca 35 pracovníků.
4. Jeví se nezbytným zřídit v ČSAV samostatný psychologický ústav od 1.1.1964 s počtem 28 pracovníků, z toho 5 vědeckých, 12 odborných (absolventů vysokých škol v oboru psychologie) a 11 technických a pomocných. Vzhledem k malému počtu vědeckých vědeckých pracovníků bylo by třeba počítat alespoň s dvěma externími vědeckými pracovníky z univerzity jako vedoucími 2 ze základních úseků výzkumu.

V zájmu soustředění sil k řešení základních úkolů psychologické vědy jeví se účelným převést Psychologický ústav UK v Praze do ČSAV jako materiální a personální jádro nově zřizovaného ústavu a rozšířit jej o některé odborníky, zejména z PÚJAK a o některé mladé pracovníky, které by bylo možno vychovat v potřebné specializaci již při řešení hlavních úkolů ústavu.

Hlavní náplní ústavu budou tyto úkoly:

- a) podstata a vznik potřeb, motivů a jejich konfliktů,
- b) obecné otázky psychologické regulace ve vztahu ke kybernetice, neurofysiologii, po případě sociopsychologii;
- c) teoretické otázky psychologických, diagnostických metod,
- d) psychologický výzkum modelů některých pracovních činností s ohledem na psychologickou problematiku zvyšování pracovního výkonu;
- e) psychologické aspekty vytváření komunistického vztahu k práci,
- f) vliv učení na vytváření duševního vývoje člověka,
- g) výzkum psychologických zákonitostí duševního vývoje dítěte a mládeže (zejména longitudinální sledování psychologického vývoje dětí a mládeže),

- h) psychologické faktory při regulaci chování některých společenských skupin,
- i) teorie psychologické prevence funkčních poruch a jejich rehabilitace a reedukace,
- j) psychologická problematika umělecké tvorby a funkce umění při utváření osobnosti.

Uvedené úkoly budou řešeny ve 4 odděleních:

- a) oddělení obecné psychologie
- b) oddělení psychologie práce
- c) oddělení genetické psychologie
- d) sociální psychologie

Oddělení budou vybudována etapově podle kádrových možností.

V začátcích práce nového ústavu počítá se s využitím místností a experimentálního zařízení Psychologického ústavu filosofické fakulty University Karlovy v Praze a místností oddělení pedagogické psychologie Pedagogického ústavu J.A.Komenského ČSAV^a v Brně s využitím experimentálního zařízení psychologického pracoviště filosofické fakulty University J.E.Purkyně, místností na lékařské fakultě téže university a místností městské psychologické poradny v Brně. Při převodu bude nutno respektovat potřeby pedagogické a vědecké práce katedry psychologie filosofické fakulty University Karlovy (smluvní zajištění společného používání experimentálního zařízení a dílny). Obdobně bude třeba postupovat i v Brně ve vztahu k Universitě J. E. Purkyně.

V nově zřízeném ústavu bude soustředěna základní činnost dokumentační, o jejíž výsledky se budou moci opírat i ostatní vědecká pracoviště.

Perpektivně bude třeba zajistit rozvoj Psychologického ústavu ČSAV tak, aby v r. 1970 měl celkem 45 pracovníků, z toho alespoň 12 vědeckých. Tento počet pracovníků bude postačující za předpokladu, že paralelně s činností navrhovaného ústavu bude rozvíjen i psychologický výzkum v resortech, které výsledky psychologické vědy potřebují pro praxi a provoz. Aby bylo docíleno vytýčených počtů kvalifikovaných pracovníků, bude třeba systematické výchovy mladých pracovníků zpravidla cestou vědecké aspirantury, resp. vědecké přípravy ve zřízeném ústavu.

Přesto, že výzkumná práce ústavu bude zaměřena na řešení základních teoretických otázek v hlavních psychologických odvětvích, bude úkolem ústavu zabezpečovat, aby výsledky výzkumu zpracovávaly v takové formě, že jich bude možno snadno využívat v praxi.

5. Vzhledem k tomu, že výzkum vývoje dětí a mládeže, t.j. zejména longitudinální sledování psychického vývoje dětí a mládeže, byl zahájen v roce 1961 katedrou psychologie filosofické fakulty University J.E.Purkyně má trvat 15 let, že práce na tomto výzkumu vyžaduje v roce 1963 10.000 pracovních hodin a že tento úkol přerůstá v tomto roce možnosti katedry, bude třeba zabezpečit pokračování zmíněného výzkumu, aby nebyly zmařeny dosavadní výsledky vědecké. Je proto třeba ještě před zřízením Psychologického ústavu ČSAV vytvořit od 1. května 1963 v Pedagogickém ústavu J.A.Komenského oddělení genetické psychologie, které bude jádrem oddělení genetické psychologie budoucího samostatného Psychologického ústavu ČSAV. Do tohoto oddělení by přešlo 5 pracovníků z dosavadního stavu Pedagogického ústavu J.A.Komenského a 4 další, pro které bude nutno přidělit 4 volná místa pro odborné pracovníky-psychology. Tito noví pracovníci by zajišťovali terénní výzkum prováděný v Brně.

N á v r h u s n e s e n í

- Presidium 1. bere se souhlasem na vědomí zprávu Komise pro síť vědeckých pracovišť v oblasti psychologie, zřízené při oddělení společenských věd ČSAV;
2. souhlasí s tím, aby
- a) od 1. ledna 1964 byl v ČSAV zřízen Psychologický ústav způsobem, uvedeným ve 4. části důvodové zprávy,
  - b) v Pedagogickém ústavu J.A.Komenského ČSAV bylo od 1. května 1963 zřízeno oddělení genetické psychologie; se tím účelem přiděluje tomuto ústavu k 1. květnu 1963 4 místa odborných pracovníků s příslušným nábovým fondem;
3. ukládá
- a) předsedovi ČSAV akademiku F. Šornovi, aby projednal s ministrem školství a kultury možnost a podmínky převozu Psychologického ústavu filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze do ČSAV ve smyslu důvodové zprávy,
  - b) řediteli úřadu prezidia ČSAV J. Machovi, aby zabezpečil síť psychologických pracovišť v ČSAV v hospodářských plánech ČSAV podle návrhu,
  - c) kolegiu pedagogiky a psychologie, aby věnovala pozornost budování Psychologického ústavu ČSAV zejména v otázce jeho kádrového vybavení a zabezpečení plánu vědecko-výzkumných prací v nejbližším období i v otázce jeho perspektivního zbudování.